

החלטות בבקשות
לצווי מניעה
המתייחסות
לתעמולת בחירות
באמצעות שלטים

לפני יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית תר"מ 18/98
לכנסת ה-15 ולראש הממשלה
השופט אליהו מצא

המבקש:

דוד שור
ע"י ב"כ עו"ד דפנה ישראלי

נגד

המשיבים:

1. עיריית אילת
ע"י ב"כ עו"ד אהוד עזורי
2. רשימת "תנופה"
3. מר אבי אזולאי
שניהם ע"י ב"כ עו"ד גיל קפיטולניק
4. סיעת "כיוון חדש"
5. מר מאיר יצחק הלוי
שניהם ע"י ב"כ עו"ד אייל יפה
6. "סיעת אילת"
7. גב' סימה נמיר
שניהם ע"י ב"כ עו"ד אייל יפה
8. סיעת "י.ח.ד."
9. מר משה אלמקייס
שניהם ע"י ב"כ עו"ד נדב עשהאל

החלטה

באילת מוצבים לוחות מודעות עירוניים. לקראת פתיחת מערכת הבחירות לרשויות המקומיות החליטה מועצת העיריה להוסיף ולייעד לוחות מודעות נוספים לצורכי תעמולת הבחירות. רשימות המתמודדות בבחירות טענו, כי המספר הכולל של לוחות המודעות, התקניים והנוספים, איננו מספיק ודרשו מן המועצה להחליט על הצבתם של לוחות נוספים. המועצה דחתה דרישה זו כשנימוקה היה חוסר תקציבי, אולם בהסכמת הסיעות המיוצגות במועצה נתקבלה החלטה המתירה למועמדים ולרשימות המתחרים להציב לוחות מודעות נוספים על חשבונם. לביצוע ההחלטה העקרונית הזאת מונתה ועדה, אשר החליטה בדבר המיגבלות שבמסגרתן יוכלו הרשימות המתחרות להציב לוחות נוספים.

עיקר טענתו של המבקש בבקשה שלפניי הוא שאגביל את מספר הלוחות הנוספים שכל רשימה רשאית להציב. אכן, מסתבר כי בהחלטת המועצה, וכיוצא בזה בהחלטת הוועדה שבעקבותיה, לא הוטלה כל מיגבלה על מספר הלוחות שכל סיעה רשאית להציב. המבקש טוען כי היעדר מיגבלה מקנה עדיפות לסיעות הגדולות, שמטבע הדברים יש ביזן יותר אמצעים להתקנת לוחות, ובכך נפגע עקרון השיוויון.

אמרתי לצדדים בדיון שלפניי, כי טענה זו בדין יסודה. אינני מקבל את החשש שהועלה מפי חלק מהמשיבים, וגם מפי נציגה של העיריה, שהגבלת מספר הלוחות הנוספים עלולה לעודד

תופעות בלתי רצויות של הדבקות מודעות במקומות אסורים. אדרבה, היעדר המיגבלה, היוצר אי שיוויון, הוא הדוחף סיעות קטנות, שידן אינה משגת להציב לוחות במספר גדול כמו המתחרים שלהן, להדביק מודעות במקומות אסורים. הטלת מיגבלה תיצור שיוויון, ובלבד שהמיגבלה על מספר הלוחות תהיה כזאת שתאפשר גם לסיעות קטנות למצות את האפשרות.

טענה נוספת היתה בפי המבקש, שגם בה יש לדעתי טעם, והיא שהוועדה לא נהגה נכון עת הסתפקה בקביעת קריטריונים למיקום הלוחות, כגון שאסור להציב לוח מודעות במקום שהוא מפריע לתנועה בכביש וכדומה. המבקש טען כי על המועצה היה לכפוף את מיקום הלוחות לאישור מחלקת השילוט העירונית. טענה זו, שכאמור מקובלת עלי, גם אינה מעוררת מחלוקת בין הצדדים.

על רקע הדברים האלה יכולתי לתת החלטה אופרטיבית שתוסיף את המיגבלות הדרושות ובכך תמלא את החסר שבהחלטת הוועדה. אלא שהמבקש לא צירף לבקשתו את כל הרשימות והמועמדים המתחרים באילת, וההחלטה שתינתן על-ידי עשויה, כמובן, לחייב רק את המשתתפים בהליך. בנסיבות אלו אני מחליט לקבל את הבקשה במובן זה, שעניין המיגבלה על מספר ומיקום השלטים יוחזר לעיונה והחלטתה של הוועדה. הוועדה תואיל להתכנס לדיון מחודש בסוגיה, במועד קרוב ככל האפשר סמוך לאחר פגרת ראש השנה, ותפרסם את החלטתה לא יאוחר מתוך 48 שעות ממועד התכנסותה. כן תורה על ביצוע החלטתה תוך שבעה ימים מתאריך פירסומה.

בשניים על הוועדה להחליט:

ראשית עליה להחליט בדבר מספר הלוחות המירבי שמותר לכל סיעה להציב בנוסף ללוחות שהוצבו על-ידי העיריה. כשלעצמי אני סבור, שהתוספת צריכה להתבטא במספר מצומצם מאד של לוחות, וכדי שהחלטת הוועדה תיחשב לסבירה הייתי נוטה לחשוב שהמספר הוא בין 2 ל-4 לוחות לכל סיעה.

עניין שני שבו על הוועדה להחליט הוא בדבר אופן הפיקוח של מחלקת השילוט העירונית על מקום הצבתם של לוחות המודעות הנוספים. לדידי, הדרך הנכונה היא שמחלקת הפיקוח על השילוט תפעל לגבי לוחות המודעות הנוספים כפי שהיא פועלת לגבי לוחות מודעות רגילים.

הבקשה מעלה טענות כנגד רוב המשיבים ביחס לתליית מודעות תעמולה לבחירות במקומות שעל-פי החוק אסור לתלותן. הצדדים נאותו בעניין זה להגיע לכלל הסדר מוסכם, על-פיו יסירו את כל המודעות שאינן מקיימות את הוראת החוק. להסרת ספק אבקש להבהיר, כי מודעות תעמולה לבחירות אינן יכולות להיות יותר גדולות מ- 50X70 ס"מ, ומותר לתלותן רק במקומות המיועדים לכך, על גבי לוחות המודעות וכן על גבי משרדים או מועדונים של מפלגות ורשימות מועמדים.

להסרת ספק אני מוצא לנכון להטעים, שאין די ברצונו של אדם להכריז על דירתו הפרטית כעל משרדה, מועדונה או המטה של

מפלגה או רשימה כדי שדירתו תהפוך למקום כשר לתליית מודעות. המבחן הוא מבחן נסיבתי-עובדתי: רק מקום המשמש באמת כמשרד, מועדון או מטה מפלגה, יכול לשמש מקום לתליית מודעות, וכדי שיהיה כזה צריך שתתקיים בו פעילות אמיתית של המפלגה או רשימת המועמדים. ולהסרת ספק נוסף אני מדגיש כי פעילות כזו אינה כוללת חוג בית חד-פעמי.

המועד להסרת מודעות ושליטים שהודבקו במקומות אסורים הוא תוך 48 שעות, כשהשבת אינה כלולה במניין.

ההסדר שאליו הגיעו המתחרים בבחירות, המשתתפים בהליך זה, הוא הסדר נאה וטוב. אני מקווה שגם רשימות מועמדים שלא זומנו להליך זה יראו לאמץ את ההסדר המוסכם הזה ולהצטרף אליו מרצונם.

ניתנה היום, כ"ו באלול תשנ"ח (17.9.98).

אליהו מצא

שופט בית המשפט העליון

יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית

לכנסת ה-15 ולראש הממשלה

- המבקשות:**
1. רשימת ביאליק לקידום ועליה – ד"ר רפי ורטהיים
ע"י ב"כ עו"ד דורון חן
 2. סיעת עתיד בראשות יוסי דואק
ע"י יוסי דואק
 3. סיעת ביאליק אחת בראשות אלי דוקרסקי
ע"י אלי דוקרסקי

נגד

- המשיבים:**
1. מר דני ז'ק – ראש עיריית קריית-ביאליק
ע"י ב"כ עו"ד דן יהלום
 2. הרשימה למען קריית-ביאליק
ע"י פנחס משה
 3. סיעת הליכוד בקריית-ביאליק – עמירם מסס
 4. תנועת ש"ס בקריית-ביאליק – אבי ביטון
ע"י ב"כ עו"ד נדב עשהאל
 5. מפלגת העבודה הישראלית סניף
קריית-ביאליק – שלומי דמרי
 6. תנועת דור שלם קריית-ביאליק – מימון פאר
 7. ע"י ב"כ עו"ד שי מרקוס ועו"ד שלומית וולף
דוד מרסיאנו

החלטה

המבקשים טוענים, ורוב המשיבים אינם מכחישים, כי בקריית-ביאליק רווחת תופעה של הפרת חוק הבחירות (זרכי תעמולה), תשי"ט-1959, בנושאי שילוט, בידי רוב הסיעות והמועמדים המתחרים. יש מי שמפרים את הוראות החוק בכך שמדביקים או תולים כרזות של תעמולה במקומות אסורים ללא אבחנה, ויש מי שההפרות שלהם מוגבלות לתליית שילוט על גבי מרפסות וחזיתות בתים פרטיים כשהללו פונים לעבר דרך הרבים. מלכתחילה סברתי, שמא ניתן לתקן את המעוות ברישום התחייבות הדדית של המועמדים והרשימות, לקיים מכאן ואילך את הוראות החוק ולהסיר שילוט שאינו עומד במיגבלותיו של החוק. אולם לאחר שמיעת דברי הטוענים אני מתרשם, כי התופעה הפסולה הגיעה, ככל הנראה, למימדים כאלה שאין די בפחות מצו מניעה כדי להשיג את התוצאה המבוקשת. נחה דעתי כי בנסיבות העניין מוצדק ליתן צו כזה נגד כל הצדדים להליך, למעט המשיבה 7, תנועת המפד"ל, שלגבי טיב הליכותיה במערכת הבחירות אין בפי הטוענים גם שמץ טענה. יצוין, כי המשיבה 3, סיעת הליכוד בקריית-ביאליק, הוזמנה כדיון, אך לא הגישה תגובה בכתב ואף לא התייצבה. נראה לי שדינה לעניין הצו צריך להיות שווה לדינם של האחרים. הצו יחול גם על המשיבה 5, מפלגת העבודה, שביקשה וקיבלה מראש רשות להיעדר מהדיון, תוך שהצהירה על הסכמתה לכל צו שיינתן בהליך נגד המשתתפים האחרים.

ניתן בזה צו מניעה המופנה כנגד שלוש הסיעות העותרות והמשיבות 1-6, המורה לכל אחת ואחת מאלה להימנע מכאן ואילך מהדבקה או תלייה של שילוט חוצות, שאיננו עומד במגבלות חוק הבחירות (דרכי תעמולה), תשי"ט-1959, אם מבחינת גודל המודעות ואם מבחינת המיקום. על כל אחת מסיעות אלו לפעול ללא דיחוי להסרת שילוט חוצות המפר את הוראות החוק מאיזו מהבחינות האמורות, וזאת לא יאוחר מאשר עד יום 21.10.98, שעה 12:00.

ראשה או בא-כוחה של כל אחת מהרשימות שכנגדן מופנה צו זה נושא באחריות אישית לקיום הצו. במקרים בהם ייתקל מי מפעילי הסיעות בקושי להסיר שילוט מסוים, בשל היעדרותו או התנגדותו של המחזיק במקום שבו תלוי השלט, מוטל על ראש או בא-כוח הסיעה הנוגעת בדבר להגיש לי, לא יאוחר מן המועד שנקבע לעיל, תצהיר המפרט את כל העובדות הנחוצות. להסרת ספק אני מבהיר בזה, כי אם תוגש בקשה שעניינה הפרת הצו, לא תישמע מפי המפר טענה, כי נבצר ממנו במקרה מסוים לקיים את הצו, אלא אם יוכיח כי הגיש לי בזמן תצהיר מפורט המתייחס למקרה הספציפי.

להסרת ספק יובהר, כי לא תישמע טענה כי מקום שבו ניתלה שילוט חוצות מהווה מטה בחירות, אלא אם יוכח כי המקום מהווה משרדה של הרשימה המתחרה בבחירות ומשמש כמרכז לפעילותה. מקובלת עלי הערכת הצדדים המשתתפים בדיון, כי יהיה סביר להכיר בעשר כתובות לכל היותר לכל אחת מן

הסיעות כמטות בחירות, כשבמספר זה כלולים גם המטות
האזוריים והשכונתיים למיניהם.

מזכירות ועדת הבחירות המרכזית תוודא המצאה של העתק הצו
למשיבות 3 ו- 5, שנציגיהן נעדרים מן הישיבה, מיד לאחר סיום
הישיבה.

ניתנה היום, כ"ט בתשרי תשנ"ט (19.10.98).

אליהו מצא

שופט בית המשפט העליון

יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית

לכנסת ה-15 ולראש הממשלה

לפני יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית תר"מ 78/98
לכנסת ה-15 ולראש הממשלה
השופט אליהו מצא

המבקשים:

1. סיעת ירושלים עכשיו בראשות
ארנן יקותיאל
2. ארנן יקותיאל
שניהם ע"י ב"כ עו"ד גלעד ברנע

נגד

המשיבים:

1. "ירושלים אחת"
ע"י ב"כ עו"ד אייל נון
2. המפד"ל – אמונה חזית דתית
לאומית המזרחי והפועל המזרחי
ע"י ב"כ עו"ד מאיר הופמן
3. תלרוף מקבוצת מקסימדיה פירסום
וחוצות בע"מ
4. גלגלי זהב מקבוצת מקסימדיה
פירסום וחוצות בע"מ
5. מקסימדיה פירסום וחוצות בע"מ
שלושתן ע"י ב"כ עו"ד גדי סרן

החלטה

המבקשים סיעת "ירושלים עכשיו" ומועמדה לראשות העיריה בבחירות המקומיות בירושלים, עותרים למתן צו מניעה לפי סעיף 17ב לחוק הבחירות לכנסת (דרכי תעמולה), תשי"ט – 1959, לפיו ייאסר על המשיבות 1 ו-2, רשימות המועמדים של "ירושלים אחת" וסיעת המפד"ל, לפרסם מודעות של תעמולת בחירות על גבי לוחות מודעות שהציבה המשיבה 3, חברת תלרוף מקבוצת מקסימדיה פירסום חוצות בע"מ, ברחבי העיר ירושלים. לוחות המודעות האמורים הוצבו על-ידי חברת תלרוף על יסוד זיכיון שהוענק לה במסגרת חוזה שנכרת בשנת 1992, בינה לבין העיריה, בדבר הצבת לוחות מודעות לפרסומת בעיר ירושלים.

טענתם העיקרית של המבקשים היא, כי לוחות המודעות האמורים אינם לוחות מודעות אותם ייעדה העיריה, אם בדרך קבע ואם במיוחד, להדבקת מודעות של תעמולת בחירות, ומכאן שהשימוש בהם להדבקת מודעות תעמולה על-ידי המשיבים מהווה עבירה לפי סעיף 10 לחוק הנ"ל. בנוסף נטען, כי מודעות התעמולה שפורסמו על-ידי המשיבים על גבי לוחות המודעות שהציבה תלרוף עולות בגודלן על המיגבלות הקבועות בסעיף 10(א)(1) לחוק.

נראה לי כי די בטעמם הראשון של המבקשים כדי להביא לקבלת הבקשה. המשיבים לא חלקו, כי לוחות המודעות שהציבה תלרוף מכוח זיכיונה לא יועדו על-ידי העיריה במיוחד להדבקת מודעות תעמולה לקראת הבחירות. טענתם היחידה היא, כי אלה לוחות

מודעות אותם ייעדה העיריה דרך קבע להדבקת מודעות, ומשום כך הריהם כשרים גם כמקום להדבקת מודעות תעמולה לבחירות. השאלה היא אם לוח מודעות שהוצב על ידי יזם פרטי, מכוח זיכיון שקיבל מן העיריה, אכן מהווה לוח מודעות שייעדה הרשות המקומית דרך קבע להדבקת מודעות, במשמעות האמורה בסעיף 10(א)(4) לחוק. שאלה זו עמדה לדיון בפני עמית הנכבד, השופט אור, יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-14, בתר"מ 3/93 דאוס נ' קולק. השופט אור קבע, כי דין לוחות המודעות שבהחזקת היזם הפרטי כדין לוחות שבידי כל אדם להקים על חלקת קרקע פרטית שלו, וכי אין כלום בכך שהזכות לשימוש בלוחות ניתנה ליזם במסגרת הסכם עם העיריה. בטעמי ההחלטה צוין "שסעיף 10(א)(4), בהתייחסו ללוחות מודעות, מתכוון ללוחות מודעות שלרשות המקומית יש שליטה בהם ומרגע שמסרה את הזיכיון לפירסום עליהם לאחרים על-פי שיקול דעתם אבדה לה שליטה זו". באי-כוח המשיבים ניסו לשכנעני, כי עניינה של העתירה דנא שונה מפרשתו של תר"מ 3/93. לטענתם בפרשה ההיא נקבע, כי בהעניקה את הזיכיון ליזם הפרטי שמטה העיריה מידיה את הפיקוח על תוכן המודעות, בעוד שבהסכם הזיכיון שבין העיריה לבין תלרוף בעניינו, נכללה תנייה המשמרת בידי העיריה גם את הפיקוח על תוכן המודעות. אני סבור כי בהבדל זה – אפילו הוא קיים – אין כדי להועיל למשיבים. העיקר, לדעתי, אינו טמון בשאלת קיומה של יכולת לפקח על תוכן המודעות. העיקר, לדעתי, טמון בשמירת כוחה של העיריה, כרשות שלטונית המופקדת על הקצאת שטחי הפירסום על גבי לוחות המודעות הקבועים והמיועדים בין הרשימות המתמודדות, לקיים את

שורת השוויון בין המתמודדים. מן הבחינה הזאת אין בין פרשתנו לפרשתו של תר"מ 3/93 כל הבדל. הסכם הזיכיון מקנה לתלרוף את זכות השימוש בלוחות המודעות. המבקש לפרסם על גבי לוחות המודעות הללו חייב להתקשר עם תלרוף בהסכם ולשלם את דמי הפירסום שנקבעו על-ידה. תלרוף, כגורם הפועל על-פי שיקולים מסחריים, אינה חייבת להעניק למעוניינים שטחי פירסום, ובוודאי שאין עליה כל חובה לחלק את שטחי הפירסום שנועדו למודעות תעמולה באופן שוויוני בין רשימות מתחרות המעוניינות בפירסום כזה. הא-ראיה שזולת רשימותיהם של המשיבות 1 ו-2, לא פורסמו על גבי לוחותיה של תלרוף פירסומי תעמולה של רשימות אחרות. כן הוברר כי רשימה אחרת, שביקשה להקצות לה שטחי פירסום על גבי הלוחות הללו, נדחתה על-ידי תלרוף בנימוק של מחסור בשטח זמין.

בנסיבות אלו אין מנוס מן המסקנה, כי שיטת הפירסום האמורה איננה מקיימת את עקרון השוויון בין הרשימות המתמודדות. לא למותר להוסיף, כי דמי הפירסום בלוחותיה של תלרוף, שעל קביעת שיעוריהן אין לעיריה כל שליטה, הם בעליל גבוהים במידה ניכרת מדמי הפירסום של לוחות המודעות שהציבה העיריה. נקל להניח שדמי פירסום בגובה זה אפשר שהם חורגים מהישג ידם של חלק מן המתמודדים, ואף בכך יש משום פגיעה בשוויון.

בנסיבות העניין לא ראיתי צורך לעסוק בטענת המבקשים, כי המודעות שפורסמו על-ידי המשיבים על גבי לוחות המודעות של תלרוף, לא עמדו גם במיגבלות הגודל שמכתיב החוק.

מוצא בזה צו מניעה האוסר על המשיבים להציג על לוחות המודעות הנידונים מודעות תעמולה לבחירות. מודעות התעמולה שהוצבו יוסרו לאלתר ועל כל אחת מן המשיבות 1 ו-2 לאמת קיום הוראה זו בתצהיר שיוגש למזכירות ועדת הבחירות המרכזית לא יאוחר מיום שישי, 30.10.98, שעה 12:00.

ניתנה היום, ח' בחשוון תשנ"ט (28.10.98).

אליהו מצא

שופט בית המשפט העליון

יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית

לכנסת ה-15 ולראש הממשלה

המבקשות:

1. מפלגת העבודה הישראלית, סניף רעננה
ע"י ב"כ עו"ד דורון י.ט. ניב
2. מרצ – רעננה החופשית
ע"י ב"כ עו"ד לם

נגד

המשיבים:

1. זאב בילסקי
2. הרשימה העצמאית של זאב בילסקי
שניהם ע"י ב"כ עו"ד אילן שרקון
3. רשימת "אחלה"
ע"י ב"כ עו"ד נחמיה כהן
4. יוסף אולמרט
5. רשימת רעננה 2000
שניהם ע"י ב"כ עו"ד שלדון שורר
6. הרשימה הדתית המאוחדת
ע"י ב"כ עו"ד מאיר הופמן
7. מפלגת הליכוד, סניף רעננה
ע"י ב"כ עו"ד אילן שרקון
8. מכללת רעננה
ע"י ב"כ עו"ד שלמה אליה

החלטה

בא-כוחו של המשיב 1 הצהיר בפניי כי המשיב 1 לא ינצל את טקס חנוכת מבנה המכללה להשמעת דברים העלולים להתפרש כתעמולת בחירות. משרשמתי בפניי הצהרה זו חזרה בה המבקשת 1 (להלן – המבקשת) מהעתירה למנוע את קיום הטקס הנ"ל, והבקשה לעניין זה מתבטלת.

עניינה העיקרי של העתירה בבקשת המבקשת להורות לכל אחד ואחד מהמשיבים לקיים את הוראות חוק הבחירות (דרכי תעמולה), תשי"ט–1959, בכל הנוגע לשילוט חוצות. בא-כוח המשיבים 1, 2 ו-7 טען, שדין העתירה הזאת להידחות על הסף משורה של טעמים, בכללם חוסר ניקיון כפיים בהגשת הבקשה, אי גילוי עובדות ושיהוי. לטענת בא-כוחם של משיבים אלה הפרה המבקשת את הוראות חוק הבחירות, שאת קיומן היא מבקשת לאכוף, באורח בוטה וקיצוני, לפני הגשת הבקשה, ואף המשיכה בכך לאחר הגשתה, מבלי לגלות עובדה זו בכתב הבקשה. בכך חטאה באי ניקיון כפיים ובאי גילוי עובדות. כמו כן נטען, כי מאחר והתופעה של שילוט בניגוד לחוק רווחת מזה זמן במערכת הבחירות ברעננה, ואילו עד למועד הבחירות נותרו רק כשבועיים, יש בהגשת הבקשה לעת הזאת משום שיהוי. מטעמים אלה, בעיקר, נתבקשתי לדחות את הבקשה על הסף מבלי לעסוק בה לגופה.

בטענת השיהוי אין מאומה. ענייננו בבקשה למנוע המשך התנהגות שעל-פי החוק עולה כדי ביצוע עבירה פלילית, ובקשה

כזאת אינה יכולה להיות נידונה לכישלון עקב שיהוי בהגשתה. מטעמים אחרים אין בידי לקבל את טענות הסף בעניין אי נקיון כפיים ואי גילוי עובדתי. מטרתו של חוק הבחירות (דרכי תעמולה) היא לאכוף על כל המשתתפים במערכת הבחירות הסדר חקיקתי, המאפשר ניהול מערכת הבחירות תוך שמירת שורת השיויון ביניהם. למרבה הצער, מרובן המכריע של הבקשות הבאות בפניי נקל להיווכח, כי כל הצדדים המעורבים לוקים, במידה זו או אחרת, באי קיום הוראות החוק. זו תופעה חמורה שצריך לתת את הדעת לסיבותיה, וכן לדרכים לתיקונה, אבל תופעה זו יוצרת מציאות ודינמיקה המחייבות אכיפה חרף הפגם שיכול להימצא בהתנהגותו של העותר למתן צו נגד מתחריו. אדרבה, דחיית בקשות על יסוד טעמי סף כאלה תעודד את האנדרלמוסיה ותקנה יתרון לבעלי היד החזקה ולמפרים הראשיים של חיובי החוק.

התרופה היחידה למקרים כאלה היא במתן צו הדדי, שיפעל לא רק נגד המשיבים, אלא גם נגד מבקשי הצו. יתר על כן: במציאות שבה המתמודדים רובם ככולם מפרים את החוק בריש גלי, רק מתן צו הדדי כזה יכול להחזיר את האיזון על כנו.

נחה דעתי שגם במקרה שלפניי ראוי להוציא צו מניעה הדדי שיחייב הן את המבקשת והן את בעלי הדין האחרים.

הצו, המוצא בזה, חל על כל אחד מבעלי הדין, לרבות מי שלא התייצבו אף על-פי שהוזמנו. הצו מורה להסיר ללא דיחוי שילוט חוצות המהווה תעמולת בחירות, שאינו עומד במיגבלות של

סעיף 10(א) לחוק, ומונע התקנת שילוט כזה מכאן ואילך. מכוח הצו מוטל על כל אחד מבעלי הדין להסיר את השילוט הנוגע לו, או לרשימתו, שניתלה או הותקן בכל מקום שאינו מיועד לכך על-פי החוק, לרבות מחזיתות בתים, מרפסות, גדרות, גגות, חצרות וכלי רכב. לעניין זיהוי מקומות, כמועדון מפלגה או מטה רשימה, מובהר בזה, שהקלה זו יכולה לחול רק לגבי מקומות שניתן להוכיח בראיות ממשיות שהם אמנם מועדון מפלגה או מטה רשימה. על כל אחד מבעלי הדין, משיסיר את השילוט המפר, להשמידו, ואין לעשות בו שום שימוש חוזר.

על כל אחד מבעלי הדין להגיש למזכירות ועדת הבחירות המרכזית, ולהמציא העתקים ליתר הצדדים, לא יאוחר מיום שישי, 30.10.98, שעה 12:00, תצהיר בחתימת ידו, בו יעיד על עצמו כי מילא את הצו, הן לעניין הסרת השילוט והן לעניין השמדתו.

ביחס למקרים חריגים, שבשל סיבה אובייקטיבית אי אפשר היה לקיים לגביהם את הצו, יש לפרט בתצהיר את תיאור המקומות, את הכתובות המדויקות, את שמות המחזיקים ואת הסיבות למניעה. אם תבוא בפניי בקשה בעניין ביזיון הצו לא תישמע טענה בדבר מניעה לקיים את הצו, אלא אם הטוען יוכל להראות שהוא קיים הוראה זו והצהיר על קיום המניעה עד למועד שקבעתי. לא תינתנה ארכות לקיום הצו. כל אחד מבעלי הדין, דהיינו מועמדים או באי-כוח רשימות לפי העניין, נושא כלפי יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית באחריות אישית לקיום הצו ולהגשת התצהיר על קיומו.

על מועמדים או רשימות שאינם צדדים להליך אין הצו חל. עם זאת, אני מאמץ את ידי הצדדים לבוא בדברים עם מועמדים ורשימות כאלה, ולהניעם לקבל על עצמם לפעול לפי הצו בהסכמה.

ניתנה היום, ז' בחשוון תשנ"ט (27.10.98).

אליהו מצא

שופט בית המשפט העליון

יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית

לכנסת ה-15 ולראש הממשלה

ת"מ 170/98 לפני יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית
לכנסת ה-15 ולראש הממשלה
השופט אליהו מצא

המבקשים:

1. יהודה אוריאל
2. הרצליה – רשימה עצמאית
בראשות יהודה אוריאל
שניהם ע"י ב"כ עו"ד יעקב לרר

נגד

המשיבות:

1. יעל גרמן
2. רשימת מרצ ובלתי מפלגתיים
בראשות יעל גרמן
שניהם ע"י ב"כ עו"ד כרמית יודוביץ

החלטה

המבקש 1 והמשיבה 1 מתמודדים בבחירות החוזרות לראשות עיריית הרצליה. המבקשת 2 והמשיבה 2 הן הסיעות שבראשותן ניצבו שני המתמודדים בבחירות למועצת העיריה. בבקשתם שלפניי עתרו המבקשים למתן צו מניעה, לפי סעיף 17ב לחוק הבחירות (דרכי תעמולה), תשי"ט-1959, בו ייאסר על המשיבות להפר את הוראות החוק בכל הנוגע לקיום תעמולת בחירות בשילוט חוצות ובמודעות בעיתונות. לאחר עיון בתגובת המשיבות, ובהשלמות טיעון בכתב מטעם שני הצדדים, נחה דעתי כי בכל הנוגע לפירסום מודעות תעמולה בעיתונים לא חרגו המשיבות מן המותר. בנושא שילוט החוצות אמנם הוכחה הפרה, אך בנסיבות העניין הגעתי לכלל מסקנה כי אף ביחס לשילוט חוצות אין להיעתר לבקשה.

המשיבות לא הכחישו, כי הפרו את הוראות החוק בנוגע לשילוט חוצות. עם זאת טענו, כי המבקשים הקדימו אותן בכך, וכי מבחינת ההיקף, המבקשים הינם המפרים העיקריים והראשיים. על יסוד זה טענו, כי הגשת הבקשה לוקה בחוסר ניקיון כפיים ומן הדין לדחותה על הסף. המבקשים כפרו בטענה, כי הם "המפרים הראשיים" של הוראות החוק. ככל שפעיליהם חרגו מן המותר – טענו – עשו מצידם את הדרוש לתיקון המעוות ולמניעתן של הפרות נוספות. לא כן המשיבות, המפרות את הוראות החוק במודע ובצורה מתוכננת. על כל פנים, משהודו המשיבות בהפרת הוראות החוק, קמה עילה מוצדקת למתן צו מניעה נגדן.

מן העיון בתצהירים הסותרים נקל להיווכח, כי שני הצדדים עושים שימוש בשילוט חוצות שאיננו עומד במיגבלות חוק הבחירות (דרכי תעמולה). מחלוקתם הממשית מתמקדת אך בשאלה, מי מהם הקדים את יריבו, והגדיל לעשות ממנו, בהפרת הוראות החוק. במחלוקת זו אין בידי להכריע. מחד, אינני מוכן לקבוע כי המבקשים הם המפרים "העיקריים" או "הראשיים" של הוראות החוק. מאידך, לא שוכנעתי כי רק המשיבות מפרות את הוראות החוק במודע ובצורה מתוכננת.

אלמלא העובדה, שעד ליום הבחירות נותרו רק ימים ספורים, נוטה הייתי, בנסיבות שתוארו, ליתן צו מניעה חדדי – שיופנה נגד המבקשים והמשיבות גם יחד – מבלי לחקור ולדרוש בשאלה מי מבין הצדדים הגדיל לעשות מיריבו בהפרת הוראות החוק. כך אכן עשיתי במספר מקרים, במערכת הבחירות לרשויות המקומיות, תוך העדפת הדרך של מתן צו מניעה חדדי על פני סילוק בקשות על הסף בשל חוסר ניקיון כפיים (ראו: תר"מ 85/98 מפלגת העבודה הישראלית, סניף רעננה נ' זאב בילסקי, בו פורטו נימוקיי להעדפת דרך זו). ואולם בשל סמיכותו היתרה של יום הבחירות נראה לי נכון להימנע ממתן הצו. לא מן הנמנע, שמי מן המתמודדים הפיק, מהפרת מיגבלות החוק בנושא השילוט, יתרון תעמולתי על פני יריבו. מטרתו של צו מניעה היא לתקן את הפרת האיזון בין המתמודדים ולהחזיר את השוויון ביניהם על כנו. אך מתן צו כזה, ימים ספורים לפני הבחירות, עלול להיטיב דווקא עם מי שהיתרון לצידו.

מטעם זה, ומבלי להידרש להכרעה במחלוקתם של הצדדים, הנני מחליט לדחות את הבקשה.

ניתנה היום, א' בכסלו תשנ"ט (20.11.98).

אליהו מצא

שופט בית המשפט העליון

יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית

לכנסת ה-15 ולראש הממשלה

החלטה בשאלת סמכות
יושב-ראש ועדת
הבחירות המרכזית
לאכופ ציות לצו מניעה

ת"מ 144/98 לפני יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית
לכנסת ה-15 ולראש הממשלה
השופט אליהו מצא

המבקש: מימון טולדנו
ע"י ב"כ עו"ד חיים מלכא

נגד

המשיב: יעקב פרץ, ראש עיריית קרית-אתא
ע"י ב"כ עו"ד יצחק יונגר

החלטה

המבקש (מר מימון טולדנו) והמשיב (מר יעקב פרץ, ראש עיריית קריית-אתא) מתמודדים בבחירות לראשות העיריה ולמועצת העיר קריית-אתא. בצו מניעה שניתן על-ידי ביום 27.10.98, בתר"מ 79/98, הוריתי לכל אחד משני הצדדים לפעול ללא דיחוי להסרת כל שילוט חוצות, המהווה תעמולה לבחירות מטעם כל אחד מהם, שאיננו עומד במיגבלות סעיף 10(א) לחוק הבחירות (דרכי תעמולה), תשי"ט-1959. על-פי הצו חויבו הצדדים "להסיר שילוט מכל המקומות שאינם מיועדים לכך, לרבות גדרות, חזיתות בתים, מרפסות, גגות וכן כלי רכב", וביחס למשיב הוחל הצו גם על הסרת שילוט שהותקן על גשר בכביש עכו-חיפה. כל אחד מן הצדדים חויב להגיש לי, לא יאוחר מיום 30.10.98, תצהיר בחתימת ידו, שבו יעיד על עצמו כי מילא אחר הצו. בהתייחס להיקף תחולתה של הוראת סעיף 10(א)(4) סיפה לחוק, נקבע בהחלטתי, כי "לעניין קיום הצו, מועדון של מפלגה, או מטה של רשימה הינו רק מקום שלגביו ניתן להוכיח בראיות ממשיות כי הוא אכן כזה".

ביום 1.11.98 הגיש המשיב תצהיר בלוויית כמה מאות מסמכים חתומים בידי מחזיקים במבנים בקריית-אתא בהם הותקנו שלטי תעמולת בחירות מטעם המשיב ורשימת המועמדים שבראשותו. בעזרת מסמכים אלה ביקש המשיב להוכיח, שכל המבנים האמורים משמשים כמטות-בחירות של רשימתו ומשום כך הינם חסינים מפני תחולת צו המניעה. על רקע זה הגיש המבקש את הבקשה שלפניי, בה הנני מתבקש לכוף על המשיב,

על-פי פקודת בזיון בית-משפט, את הציות לצו שניתן נגדו בתר"מ 79/98 הנ"ל. בבקשה נטען, כי המשיב כלל לא פעל להסרת שלטיו, וכי חרף הצו טרם הוסר השלט אשר הותקן על הגשר בכביש עכו-חיפה. בהתייחסו לתצהיר והמסמכים שהציג המשיב טען המבקש, כי ממסמכים אלה עולה שרשימתו של המשיב מפעילה בקריית-אתא כ- 1170 מטות בחירות, דבר שהוא בהכרח בגדר מצג-שווא ואחזת עיניים. המשיב הגיב על הבקשה בכתב. בתגובתו נטען, כי פעל באמצעים שונים וכמיטב יכולתו לקיום הצו. העיכוב בהסרת השלט מעל הגשר נבע מסיבות שלא היתה לו שליטה למנען, אך בינתיים גם עניין זה בא על תיקונו והשלט הוסר. אשר למספר המבנים, אותם הציג כמטות של רשימתו, חלק המשיב על נתוניו של המבקש. על-פי גירסתו, שילוט התעמולה הושאר על-ידיו "רק" בכ- 400 מבנים, בהם, לטענתו, מקיימת רשימתו מטות בחירות, ולא על כ- 1170 מקומות, כטענת המבקש.

לאחר עיון בתגובת המשיב ובטענות הצדדים נחה דעתי, כי לפחות בנושא אחד הניח המבקש תשתית מוצקה לטענתו שהמשיב הפר את הצו. כוונתי לאי-הסרת שילוט התעמולה מעל בתי-מגורים שהמשיב תיארם כמטות של בחירות. גם אם אניח שמספר המבנים בהם המדובר הוא כ- 400 – משמע כי הנתון המספרי אותו הציג המשיב הוא המשקף את האמת – לא יהיה מנוס מן המסקנה שהמשיב הפר את הצו. בקריית-אתא כולה אמורות לפעול 54 קלפיות בלבד. נמצא כי על-פי נתוניו של המשיב, מפעילה רשימתו כשבעה מטות כנגד כל קלפי. וגם גירסה זו, לא רק שאיננה יכולה להיות סבירה על-פי כל אמת

מידה, אלא שניכר בה היטב שאיננה אלא נוסחה מתחכמת לעקיפת הצו ולהתחמקות מקיומו. להשלמת התמונה אוסיף, כי לאחר הישיבה בה שמעתי את טענות הצדדים הגיש המשיב תצהיר משלים, שהאמור בו נועד לשכנעני כי מאז הדיון בבקשה שלפניי פעל, ככל שלא לדור, לקיומו של צו המניעה. המבקש הגיב על האמור בתצהיר נגדי, בו נאמר כי מבחינת היקף ההפרות של צו המניעה לא נשתנה דבר וכי טענות המשיב בתצהירו המשלים אינן אלא זריית חול בעיניים. במחלוקת עובדתית זאת אין כדי לשנות את התרשמותי ממה שהוכח במסגרת הדיון לפניי, כי המשיב הפר את צו המניעה, תוך ניסיון לתרץ את ההפרות באמתלה המגוחכת שרשימתו מפעילה כ-400 מטות בחירות שהצו, כביכול, אינו חל עליהם.

על רקע זה עולה השאלה אם בידי להיענות לבקשה ולכוף על המשיב את הציות לצו בדרך המותווית בפקודת בזיון בית-משפט. בסעיף 17ב(ג) לחוק הבחירות (דרכי תעמולה) נקבע כי:

”לענין דיני בזיון בית-משפט והוראות סעיף 143 לפקודת החוק הפלילי, 1936, דין צו מניעה כדין צו של בית-משפט”.

הוראה זו מקנה לצו מניעה הניתן על-ידי יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית, לעניין פקודת בזיון בית-משפט, אותו מעמד שיש לצו מניעה הניתן על-ידי בית-משפט. השאלה היא, אם גם סמכות הכפייה לפי הפקודה נתונה בידי יושב-ראש ועדת

הבחירות, או שמא אינה נתונה בידי, אלא בידי בית המשפט. בחוק הבחירות (דרכי תעמולה) לא נאמר בידי מי הסמכות לכוף את הציות לצו והתשובה לשאלה זו אמורה להיות מוסקת מפרשנותו של הסעיף. בא-כוח המשיב טען, כי ליושב-ראש ועדת הבחירות אין סמכות לכוף את צויו, וכי הסמכות לעשות כן נתונה בידי בית המשפט המחוזי, מכוח היותו בעל הסמכות השיורית, כהגדרתה בסעיף 40(2) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984. לעניין זה היפנה בא-כוח המשיב לנוסח סעיף 6(1) לפקודת ביזיון בית-משפט, בו נימנו בתי המשפט, שבידיהם הסמכות לכוף בקנס או במאסר את הציות לצווים שניתנו על-ידם. מכך ששמו של יושב-ראש ועדת הבחירות נפקד מרשימת הערכאות, שפורטו בסעיף 6(1) לפקודה, מסיק הטוען, כי הסמכות לכוף את הציות לצויו אינה נתונה ליושב-ראש ועדת הבחירות. חיזוק לטענה זו מוצא הטוען בכך שבחוק הבחירות (דרכי תעמולה) לא נאמר דבר ביחס לאפשרות הערעור על צו הכופה ציות לצו מניעה של יושב-ראש ועדת הבחירות. סעיף 8 לפקודה, המתווה את דרך הערעור על צו כפייה שניתן לפי הפקודה, מורה, כי צו המטיל עונש, שניתן על-ידי בית-משפט מחוזי או בית-משפט שלום, ניתן לערעור באותם התנאים הנוהגים בערעור על בית-משפט פלילי המטיל עונש. לטענת בא-כוח המשיב, אין זה מתקבל על הדעת, שצו הכופה ציות לצו מניעה שניתן על-ידי יושב-ראש ועדת הבחירות, לא יהיה נתון לערעור. והיעדר הוראה מקבילה, להוראת סעיף 8 לפקודה, בחוק הבחירות (דרכי תעמולה), תומך, לדעתו, בפרשנות על-פיה הסמכות לכפות ציות לצו מניעה של יושב-ראש ועדת הבחירות אינה נתונה ליושב-ראש הוועדה עצמו, אלא לבית המשפט

המחוזי. בתשובתו לטיעון זה קיווה בא-כוח המבקש לשכנעני, כי סמכות הכפייה נתונה בידי. כל כך, משום שעל-פי חוק הבחירות לכנסת ולראש הממשלה [נוסח משולב], התשכ"ט–1969, תפקיד יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית מופקד בידי מי שהוא שופט בית המשפט העליון. מכאן נובע, לטענתו, כי צו של יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית הוא בעל מעמד שווה לצו של בית המשפט העליון. וכשם שבידי בית המשפט העליון נתונה סמכות לכוף ציות לצוויו, אף שלסרבן לא נתונה זכות ערעור על החלטת הכופה, אלא רק האפשרות להשיג עליה בפני בית המשפט הגבוה לצדק, כך גם הסמכות לכוף צו של יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית נתונה בידי יושב הראש.

אני סבור, כי במחלוקת זו הדין הוא עם בא-כוח המשיב. דומה שההבחנה הקובעת היא בין גופים שהם בגדר ערכאות שיפוטיות, בתי-משפט ובתי-דין, לבין גופים שנתונה בידם סמכות שיפוטית או מעין-שיפוטית, אך אינם ערכאות שיפוטיות. לערכאות השיפוטיות לסוגיהן הוקנתה סמכות לכוף את צויהן. ביחס לאלה מהן שלא נמנו במפורש בסעיף 6 לפקודת בית-משפט, הוקנתה הסמכות במעשי-חקיקה אחרים. כאלה הם, למשל, סעיף 17א לחוק בתי דין דתיים (כפיית ציות), תשט"ז–1956, וסעיף 38 לחוק בית הדין לעבודה, התשכ"ט–1969. גם ביחס לצווים שניתנו על-ידי גופים שהם בעלי סמכות שיפוטית, או מעין שיפוטית, יש שהחוק מקנה מעמד של צווי בית המשפט, אך הסמכות לכוף את הציות לצווים אלה אינה נתונה בידם. כך, למשל, קובע סעיף 76 לחוק המקרקעין, התשכ"ט–1969, כי לעניין סעיף 6 לפקודת בזיון בית-משפט, דין צו שניתן על-ידי

מפקח על רישום המקרקעין כדין צו של בית-משפט שלום. משמעות הדבר, שכפיית הציות לצו נתונה לא בידי המפקח, אלא בידי בית-משפט השלום. נראה לי, שיושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית מצוי בקטיגוריה זו של רשויות מעין-שיפוטיות. דין צו הניתן על-ידו, לעניין פקודת בזיון בית-משפט, הוא כדין צו שניתן על-ידי בית-משפט, אך הסמכות לכוף את הציות לצו אינה נתונה בידו, אלא בידי בית המשפט. כיון שבחוק הבחירות (דרכי תעמולה) לא נאמר, כי דין הצו כדין צו של בית-משפט מסוים, מתחייבת המסקנה כי הסמכות לכוף את הצו נתונה בידי בית המשפט המחוזי, בהיותו בעל סמכות השיפוט השירית לפי סעיף 2(40) לחוק בתי המשפט. היעדר הוראה בדבר דרך הערעור תומך בפרשנות זו. ודוק: גם אילו נאמר, כי דין צו הניתן על-ידי יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית כדין צו של בית המשפט העליון, נוטה הייתי לחשוב שסמכות הכפייה אינה בידי יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית עצמו; על אחת כמה וכמה שלא נאמר כך. אכן, אילו התכוון המחוקק להקנות ליושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית סמכות לכוף ציות לצווי, חזקה עליו שהיה מתווה את דרך הערעור על הצו הכופה. כך בפועל עשה, בקבעו זכות ערר בפני מליאת ועדת הבחירות המרכזית על צו מניעה שניתן על-ידי יושב-ראש הוועדה. אי-הקנייה מפורשת של זכות ערעור על הצו הכופה מחייבת את המסקנה שגם סמכות הכפייה אינה נתונה בידי יושב הראש. כיון שיושב הראש אינו בית-משפט, אלא רשות בעלת סמכות מעין-שיפוטית, אין דרך להסיק קיום זכות ערעור מן הדין הכללי, בדרך בה נעשה הדבר בבש"פ 658/88 מחמוד סארי חסן נ' מדינת ישראל, פ"ד מה(1) 670. מאידך, אין זה מתקבל על הדעת להשלים עם מצב המניח

קיום סמכות לכוף ציות לצו בקנס או במאסר שאין לצידה זכות ערעור. באפשרות הפתוחה בפני הנפגע, להשיג על צדקת הצו בפני בית המשפט הגבוה לצדק, לא סגי; לא רק מפני שדרך הביקורת של בג"ץ היא שונה מדרך הביקורת של ערכאה ערעורית, אלא גם מפני שהתערבות בג"ץ היא נושא הנתון, בראש ובראשונה, לשיקול דעתו.

המסקנה המתבקשת מן האמור היא, שליושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית אין סמכות ליתן צו הכופה ציות לצו מניעה שיצא מתחת ידו. לקביעה זו עלולות להיות השלכות בלתי רצויות. מטרתו של צו מניעה הניתן על-ידי יושב-ראש ועדת הבחירות היא לקיים בעינה את שורת השוויון בין המתמודדים ולמנוע ממי מהם השגת יתרונות על פני מתחריו תוך שימוש באמצעים פסולים. דא עקא שההתמודדות במערכת בחירות אורכת זמן קצר באופן יחסי; וכיון שמטרתו של צו כפייה, לפי פקודת בזיון בית-משפט, אינה להעניש את המבזה על הפרת הצו בעבר, אלא לכוף עליו ציות לצו מכאן ואילך, מתקבל על הדעת שבמקרים רבים, עד שיגיע העניין לביור, יפוג טעמו של הצו והמפר יצא נשכר. המסקנה המתבקשת היא, שקיים אינטרס ציבורי ראשון במעלה למצות עם המפר את דרך האכיפה החלופית. על-פי סעיף 17 לחוק הבחירות (דרכי תעמולה):

"המפר הוראה מהוראות חוק זה או אינו מקיים חיוב שהוטל עליו לפיו הוראותיו על-ידי יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית לכנסת, דינו מאסר ששה חדשים או קנס 10,000 לירות".

הנה כי כן, אי-קיום צו מניעה, שניתן על-ידי יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית, מהווה עבירה פלילית שעונשה עשוי להגיע עד לשישה חודשי מאסר. להבדיל מכפיית הציות לצו, שבמהלכה של מערכת הבחירות היא כרוכה בקשיים ובאילוצים ובחלוף יום הבחירות שוב אינה אפשרית, העמדת המפר לדין והענשתו אינה תלויה במועד קיום הבחירות. הגשמת תכלית החוק וסיפוק העניין הציבורי מחייבים, שצו מניעה הניתן על-ידי יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית יכובד ויקיים כצו מניעה שניתן על-ידי בית-משפט. הגשמתו של יעד חשוב זה מותנית, בעיקר, בנכונות הרשויות הממונות על אכיפת החוק לפעול נגד מפרי הצווים בתחום העונשי. טוב, אפוא, ייעשה אם תלונות על הפרת צווים, שהוגשו למשטרה בתקופת מערכת הבחירות, תיחקרנה על-ידה לגופן, ללא קשר לעיתוי של הגשת התלונה, סמיכותו למועד הבחירות, או תוצאות הבחירות במקום שאליו מתייחסת התלונה.

אני מנסח את הדברים בלשון כללית. מחר (10.11.98) הוא יום הבחירות לרשויות המקומיות. בסיומה של מערכת הבחירות היוצאת יכולני להיזכר במקרים לא מעטים של הפרת צווי מניעה שניתנו על-ידי. לא פעם גבלו ההפרות בהתעלמות מוחלטת של הנוגעים בדבר מן החיובים שהוטלו עליהם. יכולני להניח, כי לפחות בחלק ממקרים אלה הגישו הצדדים הנפגעים, אם ביוזמתם ואם בעצתי, תלונות למשטרה. המקרה נשוא תיק זה ממחיש את התופעה. כפי שכבר הבהרתי בפתח הדברים, עלה בידי המבקש להוכיח את טענתו בדבר הפרת הצו בידי המשיב;

ובא-כוח המבקש הודיע, במהלך הדיון, כי אם לא תתקבל בקשתו לכפיית המשיב בהתאם לפקודת בזיון בית-משפט, בדעת המבקש להגיש נגד המשיב תלונה במשטרה. מטבע הדברים יהיה על המשטרה לכלכל את מהלכי טיפולה בתלונות אלו. לטעמי, תנהג נכון אם לא תיאחז בהנחה, כי משחלפה מערכת הבחירות פג העניין לעסוק בתופעות הפסולות שניתגלו במהלכה; שכן, רק טיפול נאות בתלונות אלו, ומיצוי הדין עם המפרים גם בחלוף מועד הבחירות, יתרום לביעור התופעה של זלזול בצווים ולחזיק התפיסה שמערכת בחירות יש לנהל תוך הקפדה על שמירת כללי ההגינות המותווים בהוראות החוק.

התוצאה היא שהבקשה נדחית מחוסר סמכות. העתק מן ההחלטה יועבר לראש אגף החקירות במטה הארצי של המשטרה.

ניתנה היום, כ' בחשוון תשנ"ט (9.11.98).

אליהו מצא

שופט בית המשפט העליון

יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית

לכנסת ה-15 ולראש הממשלה

החלטות בבקשות לצווי
מניעה המתייחסות
לתעמולת בחירות
הקשורה במתן מתנות

ת"מ 94/98 לפני יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית
לכנסת ה-15 ולראש הממשלה
השופט אליהו מצא

- המבקשים:**
1. סיעת "ירושלים עכשיו" בראשות
ארנן יקותיאל
 2. ארנן יקותיאל
שניהם ע"י ב"כ עו"ד גלעד ברנע

נגד

- המשיבות:**
1. מפלגת ש"ס
 2. תנועת ש"ס – ספרדים שומרי תורה
שניהם ע"י ב"כ עו"ד דב וייסגלס

החלטה

המבקשים, סיעת "ירושלים עכשיו" ומועמדה לראשות העיריה בבחירות המקומיות בירושלים, עותרים למתן צו מניעה לפי סעיף 17ב לחוק הבחירות (דרכי תעמולה), תשי"ט-1959, לפיו ייאסר על המשיבות 1 ו-2 (להלן: ש"ס) לקיים בירושלים תעמולת בחירות הקשורה במתן מתנות, בניגוד לאיסור הקבוע בסעיף 8 לחוק. עילת הבקשה נעוצה בחשש, כי במסגרת מסע התעמולה המנוהל על-ידי ש"ס, במערכת הבחירות למועצת עיריית ירושלים, יחלקו פעיליה בקרב ציבור הבוחרים, כדרך שכבר עשו פעיליה במערכת הבחירות מטעמה ברשויות מקומיות אחרות, בקבוקוני "שמן סגולה" הנושאים תווית עם תמונתו וברכתו של הרב המקובל יצחק כדורי. בתגובתה לבקשה הודתה ש"ס, כי פעיליה בחלק מן הרשויות המקומיות (ביוזמתם העצמית ולא על-פי הנחייה מטעם הנהגתה הארצית) אכן חילקו בקרב הציבור בקבוקי שמן מן הסוג המתואר בבקשה. היא גם לא שללה את האפשרות כי גם פעיליה במערכת הבחירות בירושלים ינקטו מהלך דומה. עם זאת טענה, כי חלוקת הבקבוקים – שהם חסרי ערך כספי ממשי והניתנים לכל מעוניין, ללא כל התנייה ביחס לאופן הצבעתו בבחירות – מהווה אמצעי לגיטימי של תעמולת בחירות, ואין בה משום הענקת מתנה, כמשמעה בסעיף 8 לחוק הבחירות (דרכי תעמולה).

2. מושא המחלוקת הוא בקבוקון זעיר, מחומר פלסטי לבן, המכיל כמות קטנה של שמן. התווית שעל הבקבוק כוללת את

תצלמו של המקובל יצחק כדורי ובכיתוב שעל התווית (חלקו
מעל התמונה וחלקו מתחתיה) נאמר:

בס"ד

שמן סגולה

לרפואה והצלחה וכל טוב

מהצדיק המקובל

רבנו יצחק כדורי שליט"א

הצדדים חלוקים בשאלה, אם בקבוקון כזה מהווה "מתנה".
עמדת ש"ס היא, כי הגדרתו של חפץ כלשהו כ"מתנה" אינה
יכולה להיגזר אלא מהיותו בעל ערך כלכלי אובייקטיבי.
לבקבוקון נשוא ענייננו, טוענת ש"ס, אין ערך כלכלי כזה. שוויו
הכספי הוא כשקל אחד בלבד; בקבוקונים כדוגמתו אינם מוצעים
למכירה; ואין לבקבוקון, או לשמן שהוא מכיל, כל שימוש מעשי.
בחלוקתו בקרב הציבור אין אלא משום העברת מסר סימלי,
שבאמצעותו מבקשת ש"ס לתקשר עם בוחריה. הבקבוקונים,
נטען, מהווים אך "גימיק" תעמולתי, שבמהותו אינו שונה
מפריטים אחרים, שחלוקתם מקובלת כאמצעי תעמולה במערכת
בחירות: כפתורים, מידבקות, גלויות מצוירות וכובעי-נייר.

עמדת המבקשים היא, כי גם חפץ שווה-פרוטה ייחשב כ"מתנה",
אם בעיני מקבלו, ולא על-פי אמת-מידה חיצונית כלשהי, הוא
מהווה מתנה. מתיאורים שפורסמו בעיתונות, שהעתקיהם צורפו
לבקשה, העלו המבקשים, כי בכנסי בחירות שאירגנה ש"ס,
ברשויות מקומיות אחרות, חלוקת בקבוקוני השמן נחלה

הצלחה. ומתוך שרבים היו להוטים לקבלם, מתחייבת המסקנה שבעיני מקבליהם היוו הבקבוקונים מתנה נחשבת.

3. במהלך הטיעון לפניי הקשיתי על בא-כוחה של ש"ס בשאלות, ביחס למשמעות המושג "שמן סגולה": במה מתבטאת סגוליותו של השמן, ואם זו קשורה בברכה הנילווית להענקתו – "לרפואה והצלחה וכל טוב" – כיצד אמור המקבל להשתמש בו כדי ליהנות מן הסגולה הטמונה בו? במענה לשאלותיי הגישה לי ש"ס תצהיר משלים מפי חבר הכנסת אריה דרעי; ועל האמור בתצהיר הגיבו המבקשים בתצהיר מפי מומחה, פרופ' יורם בילו, המכהן כפרופסור מן המניין במחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה ובמחלקה לפסיכולוגיה באוניברסיטה העברית בירושלים.

בתצהירו של חבר הכנסת דרעי נאמר, כי לבקבוקי השמן האמורים "אין כל ערך כלכלי ממשי או אחר, אין בהם כל שימוש מעשי, רוחני או אחר". כן נאמר בתצהיר, כי "לצירוף המלים 'שמן סגולה' אין כל משמעות רוחנית או הלכתית", וכי, בדומה לצירופים מוכרים שונים, מהווה צירוף זה "סיסמא רעיונאית (copyrighting slogan), שנהגתה בתנועת ש"ס, שאותיותיה הראשונות רומזות לשם התנועה: שמן סגולה". להלן נטען בתצהיר, כי השיווק של פריטי תעמולה יכול לבוא לידי ביטוי ביותר מדרך צורנית אחת. לפיכך, "קריאה ותעמולה בעד תנועה פוליטית יכול שתודפס על גלויה, יכול שתודפס על פריט תלת מימדי ככפתור, כובע נייר או בקבוק ובתוכו נוזל, שאין לו ובו כל שימוש, למעט המסר הסימלי המועבר באמצעותו למצביעים". בפולקלור היהודי יש לבקבוק השמן משמעות סימלית מיוחדת,

ובשל כך נבחר על-ידי ש"ס כאמצעי הסימבולי שבאמצעותו תיפנה אל ציבור בוחריה. בקבוק השמן אינו אפוא אלא אמצעי צורני-פיזי להעברתו של מסר פוליטי. המסר המועבר בו, כלשון המצהיר, הוא "פנייה אישית של זקן המקובלים מרן יצחק כדורי שליט"א לציבור המצביעים להצביע ש"ס".

בתצהיר התגובה מטעם המבקשים אישר פרופ' בילו, כי לצירוף המלים "שמן סגולה" אמנם אין משמעות רוחנית או הלכתית. עם זאת ציין, כי באמונה העממית היהודית יוחסה למלה "סגולה" משמעות מובהקת של רפואה. "סגולה", כלשונו, "הינה שם כוללני לאמצעים קונקרטיים כמו קמיע, לחש ואמצעי ריפוי על טבעיים". המומחה השיג על אמיתות הטענה, שלבקבוקוני השמן הנדונים אין כל שימוש. על יסוד ניסיונו המחקרי קבע כי "יש מאמינים הנוהגים להשתמש בשמן זה לריפוי (למשל, על ידי מריחה על אברים דואבים בגוף) משום שהם מייחסים לו סגולות תרפויטיות". המומחה הוסיף, כי "בקבוקונים מסוג זה נמכרים בחילולות ובעליות לרגל". וכי "ניתן למצוא כדוגמתם בדוכני מכירה באתרים מקודשים כמו קבר ר' מאיר בעל הנס בטבריה וקבר רבי ישראל אבו-חצירא (בבא סאלי) בנתיבות". לדידו, הגדרתו הצרה לבקבוקונים של חבר הכנסת דרעי, המתיימרת להיות מטריאלית-אובייקטיבית במהותה, מתעלמת לחלוטין מהערך הסובייקטיבי של בקבוקוני השמן עבור המאמינים, העשוי להיות עצום ורב.

4. גם בהנחה שהבקבוקונים בהם המדובר אינם זהים לאלה שכמותם, כדברי פרופ' בילו, מוצעים למכירה באתרים

מקודשים, לא שוכנעתי כי אין לראות בהם יותר מ"פריט תלת מימדי", ככפתור או כובע נייר, שנועד לשמש רק כאמצעי פיסית להעברתה של קריאה פוליטית. לא רק מפני שעל גבי הבקבוקון אין זכר לקריאה פוליטית כלשהי, ואף לא רק בשל התמיהה על הטעם שבהפצת בקבוקוני שמן שאין להם ובהם כל שימוש, אלא גם מטעם נוסף וחשוב לא פחות. המונח "סגולה" בעברית אינו נטול משמעות. כעולה מן העיון בערך "סגולה", במילון אבן-שושן, יש למושג זה (לבד מהקשריו האידיומטיים) אחת משלוש משמעויות אפשריות מקובלות. יש שהוא משמש לציון קניין יקר לבעליו: כך, למשל: "והייתם לי סגולה מכל העמים" (שמות יט ה); וכיוצא בזה: "כאדם שיש לו סגולה חביבה עליו ביותר" (במדבר רבה ב). יש שהוא מבטא תכונה או מידה טובה באדם ("איש סגולה", "עם סגולה", "יחידי סגולה") או גם בחפץ: "הסוגים והמינים וההבדלים והסגולות והמקרים" (כוזרי ה יב). ויש שהוא מתאר את יעילותו של אמצעי להשגת מטרה מסוימת ("סגולה בדוקה"). בכתובים מצויות דוגמאות לרוב לסגולות רפואיות הטמונות באמצעים שונים. כך, למשל, בתלמוד (בבלי, שבת, סו, ב) נזכרת "אבן תקומה", שיש בה סגולה להועיל לאישה מעוברת שלא תפיל. הרמב"ם (בפירוש המשניות לרמב"ם, שבת, ס"ז, א) דן במסמר מן העץ הצלוב, שיש בו סגולה לרפא מחלות, ובלשונו: "וכמו כן יזמו בעלי סגולות כי כשיוקח מסמר מעץ הצלוב ויתלה אותו על גרגרת מי שיש בו קדחת שלישית יועיל לו". ואילו במדרש (ויקרא רבה כ"ב) מסופר על עשב שהוא בעל סגולה לפקוח עיני עיוורים ולעזור עיני פיקחים, ובלשון המקור: "...ואכלין מן עשבא דין דהוה סמי אתפתח ודין דהוה פתיח אסתמי". המושג "שמן סגולה" קרוב, בעיניי, להתפרש על-פי

משמעות זו, לאמור, כי המדובר בשמן שיש בו סגולה לרפא או להיטיב. כך ניתן להסיק גם מן הברכה הנילווית: "לרפואה והצלחה וכל טוב". וחזקה על מי שקיבלו את הבקבוקון – שלא לומר אלה שגילו עניין מיוחד בקבלתו וקיבלוהו בעקבות בקשה מצידם – שכך, בעליל, הבינו את משמעות ההענקה ואת הערך שיש לייחס לה. בהצהרת חבר הכנסת דרעי, כי צירוף המלים "שמן סגולה" נהגה בש"ס כסיסמא רעיונאית שאותיותיה הראשונות (שי"ן וסמ"ך) רומזות לשמה של ש"ס, אין כדי לגרוע מן המשמעות האמורה. גם אם אכן הגתה ש"ס מושג זה, על מנת שישמש כסיסמא גרידא, אין הדברים באים לידי ביטוי בכיתוב שעל הבקבוק; ואודה כי לי עצמי, שבתוך עמי אני יושב, נודע הדבר לראשונה רק מתוך תצהירו של חבר הכנסת דרעי.

5. עיקר מחלוקתם של הצדדים התמקד בשאלת המבחן על-פיו ייקבע שחפץ פלוני מהווה מתנה: כלום תנאי הוא (כטענת ש"ס) שלחפץ יהיה ערך כלכלי אובייקטיבי, או שמא די (כטענת המבקשים) שבעיני מקבלו ייחשב החפץ כבעל ערך. אני סבור, כי את המושג "מתנה" שבסעיף 8 לחוק הבחירות (דרכי תעמולה) יש לפרש על-פי תכליתו המיוחדת של חוק זה. פירוש המושג "מתנה", על-פי תכליתו של החוק האמור, מחייב ליתן למושג זה את הפירוש הרחב ביותר; אף רחב מזה שהוצע על-ידי המבקשים.

מטרתה של תעמולת בחירות היא לשכנע את ציבור הבוחרים לתמוך בבחירתו של מתמודד פלוני ולהעדיפו על פני יתר המתמודדים. אמצעי השיכנוע היחידי בו ניתן ומותר להשתמש

בתעמולת בחירות הוא המלה: המלה המדוברת והמלה הכתובה. בעזרת המלים רשאי המתמודד לדבר אל שכלו והגיונו של הבוחר בדברים נכוחים ובנימוקים משכנעים. כן רשאי הוא לנסות לכבוש את לבו בסיסמאות ובתעלולים פירסומאיים. אכן, גם ביחס לשימוש באמצעיים המילוליים מכתוב החוק מיגבלות, שמטרתן לקיים את שורת השוויון בין המתמודדים, הן מצד המיגוון והן מצד ההיקף הכמותי, על האמצעים בהם יעשו שימוש בהבאת דברי השיכנוע שלהם לידיעת הציבור. אך החוק אוסר לחלוטין את השימוש באמצעי תעמולה אחרים. סעיף 8 לחוק אוסר ללוות תעמולת בחירות בהענקת מתנות וטובות הנאה אחרות, ובכלל זה: תכניות בידור, הופעת אמנים, נגינה, זימרה, הצגת סרטים והגשת מאכל או משקה. השימוש באמצעים כאלה, העלולים לשבש את דעתם של הבוחרים, הוא פסול. האיסור על השימוש בהם, כתעמולת בחירות או במסגרת התעמולה, הוא מוחלט; וכשם שהחוק אינו מבחין בין תכנית בידור עשירה ויקרה לבין הופעת אמן קצרה הנעשית בהתנדבות, וכשם שאינו מבחין בין הגשת סעודה גדולה ויקרה לבין הגשת כיבוד קל, כך אין למצוא בו אחיזה להבחנה בין מתנה למתנה. משמע, כי האיסור להעניק מתנה חל, לא רק על הענקתם של חפצים בעלי ערך כלכלי אובייקטיבי, אלא גם על הענקתם של חפצים שאין להם ערך כזה. בניסיון להשוות בין בקבוקון של "שמן סגולה" לבין גלויה מצוירת, או כובע עשוי נייר, אין כל ממש. גלויה מצוירת, או כובע נייר, כשרים כאמצעי תעמולה, לא בשל שוויים הכספי הקטן, אלא בשל היותם אמצעים סבירים להעברתו של מסר כתוב, ובאשר אין בהם כדי לשמש את המקבל לתכלית אחרת כלשהי זולת קליטתו של המסר התעמולתי

המודפס על גביהם. ואילו בקבוקון השמן – גם אם שוויו הכספי אינו גדול, ואפילו הוא קטן, ביחס לשוויים של הגלויה המצוירת או כובע הנייר – אינו כשר, מאחר שגם אם ישתמשו בו כאמצעי להעברת מסר מילולי תעמולתי יש בו כדי לשמש את המקבל גם לתכלית אחרת זולת קליטתו של המסר התעמולתי. לא נעלמה ממני טענת בא-כוחה המלומד של ש"ס, כי גם בפנייה לבוחרים מצד אישיות מוכרת, שתיכתב על גבי גלויה, עשויה לעתים להיות (למשל, בשל הערך האספני הטמון בכתב-יד או בחתימה מקוריים) משום הענקת מתנה. אך הקושי עליו מצביע הטוען איננו מתעורר בפרשתנו.

6. מסקנתי הינה, אפוא, שבקבוקוני "שמן סגולה" מן הסוג המתואר מהווים מתנה, שהענקתה לבוחרים, במסגרת תעמולת הבחירות, נוגדת את האיסור הקבוע בסעיף 8 לחוק הבחירות (דרכי תעמולה). אך הצו שנתבקש בעתירת הבקשה לא הוגבל לאיסור להפיץ בקבוקוני שמן בלבד. עתירת הבקשה היא למתן צו שיאסור על ש"ס להעניק לציבור, במסגרת תעמולת הבחירות למועצת עיריית ירושלים, מתנות כלשהן. לשיטתי, כפי שהסברתי לעיל, זכאים המבקשים לקבלת הצו המבוקש. לא למותר להעיר, בהקשר זה, כי מכתב התשובה שהוגש מטעמה עולה כי ש"ס אכן מעניקה לבוחריה גם מתנות אחרות. כך, למשל, הוצהר בשם ש"ס כי היא "נוהגת לחלק במערכות הבחירות שלה קלטות, בהן מושמעים שירים וזמרירי תעמולה וכן דברי תורה". לדידי, ומן הטעמים שמניתי, אף בכך יש משום מעשה של הענקת מתנות, שסעיף 8 לחוק אוסר עליו.

7. הבקשה מתקבלת ומוצא בזה צו מניעה האוסר על המשיבות, ועל כל מי שפועל מטעמן, להעניק לבוחרים, במסגרת התעמולה במערכת הבחירות למועצת עיריית ירושלים, מתנות כלשהן.

ניתנה היום, י"ב בחשוון תשנ"ט (1.11.98).

אליהו מצא

שופט בית המשפט העליון

יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית

לכנסת ה-15 ולראש הממשלה

ערר 1/98
על החלטת
יושב-ראש ועדת
הבחירות המרכזית
בתר"מ 94/98

ערר 1/98

ביום י"ב בחשוון תשנ"ט (1.11.98) הגישה סיעת ש"ס בירושלים, באמצעות בא-כוחה עו"ד נדב עשהאל, כתב ערר על החלטת השופט אליהו מצא, יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-15 ולראש הממשלה.

כתב הערר הוגש על החלטה שניתנה באותו היום, י"ב בחשוון תשנ"ט (1.11.98), בתר"מ 94/98, ולפיה הוצא צו מניעה האוסר על סיעת ש"ס בירושלים, ועל כל הפועלים מטעמה, להעניק לבוחרים, במסגרת התעמולה במערכת הבחירות למועצת עיריית ירושלים, מתנות כלשהן.

בהתאם להוראת סעיף 17(ב) לחוק הבחירות (דרכי תעמולה), תשי"ט-1959, נדון הערר בפני מליאת ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-15 ולראש הממשלה.

בדיון, שהתקיים ביום י"ט בחשוון תשנ"ט (8.11.98), החליטה מליאת הוועדה, ברוב קולות, בעד דחיית הערר ובעד אישור החלטת יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית האוסרת, כאמור, על סיעת ש"ס בירושלים, להעניק לבוחרים מתנות כלשהן במסגרת התעמולה במערכת הבחירות.

ת"מ 153/98 לפני יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית
לכנסת ה-15 ולראש הממשלה
השופט אליהו מצא

המבקשות:

1. שוש ערער
2. רשימת שוש ערער ומרץ למועצת עיריית נתניה
שתיחן ע"י ב"כ עו"ד דפנה
חולץ-לכנר ועו"ד כרמית יודוביץ

נגד

המשיבים:

1. רשימת ש"ס בבחירות למועצת עיריית נתניה
2. שמואל יומטוביאן, ראש רשימת ש"ס בנתניה
שניהם ע"י ב"כ עו"ד נדב עשהאל

החלטה

ביום 4.11.98 באה לפניי בקשת המבקשות, רשימת שוש ערער ומרצ למועצת עיריית נתניה, ומועמדת הרשימה בבחירות לראשות העירייה, למתן צו מניעה לפי סעיף 17ב לחוק הבחירות (דרכי תעמולה), תשי"ט-1959, לפיו ייאסר על המשיבים, רשימת ש"ס בבחירות למועצה וראש הרשימה, לקיים תעמולת בחירות הקשורה במתן מתנות, בהיות תעמולה כזאת אסורה על-פי סעיף 8 לחוק.

בבקשה נטען כי המשיבים מפיצים בקרב ציבור הבוחרים "בקבוקי מרפא הבושם" וכן קמיעות. בתגובתם לבקשה, שהוגשה על-פי החלטתי, המשיבים לא הכחישו כי הם אכן מפיצים בקרב הציבור בנתניה את הבקבוקים ואת הקמיעות. עם זאת כפר בא-כוחם בטענת המבקשות, כי בחלוקת הבקבוקים והקמיעות יש משום הפרת האיסור להעניק מתנות הקבוע בסעיף 8 לחוק. לאחר עיון בבקשה ובתגובה החלטתי להוציא צו מניעה האוסר על חלוקת הבקבוקים. בהחלטתי נאמר כי "אין כל יסוד לאבחנה המוצעת על-ידי בא-כוח המשיבים בין בקבוקי השמן שהיוו מושא הדיון בתר"מ 94/98 לבין בקבוקי השמן שהם מושא הבקשה הנוכחית". ביחס לחלוקת הקמיעות נקבע בהחלטתי, כי לכאורה נראה שגם בחלוקת הקמיעות יש משום הפרת האיסור הקבוע בסעיף 8, ולפיכך מצאתי טעם מספיק להוצאת צו מניעה זמני האוסר על המשיבים חלוקת קמיעות נוספים עד למתן החלטה בבקשה. בעקבות זאת התקיים דיון בבקשה (ביום 6.11.98), בו שמעתי טענות הצדדים ביחס לשאלה אם בחלוקת

הקמיעות יש משום הפרת האיסור להעניק מתנות. בתום שמיעת הטענות נתתי צו מניעה על-פי עתירת הבקשה. בהחלטתי נאמר כי הנימוקים יינתנו בנפרד. נימוקיי שלהלן יתייחסו רק לעניין הקמיעות. האיסור לחלק "בקבוקי מרפא הבושם" מבוסס על אותם נימוקים על-פיהם פסקתי בתר"מ 94/98 לאסור על רשימת ש"ס בבחירות למועצת עיריית ירושלים חלוקת בקבוקי "שמן סגולה".

הקמיע שכנגד הפצתו נתבקש צו מניעה הוא כרטיס מעוצב, בעל מסגרת מעוטרת, עשוי קרטון דק, גדול רק במעט מכרטיס אשראי רגיל. בצידו האחד מתנוססת תמונתו של המקובל יצחק כדורי, האותיות "שס" וסיסמת המשיבים במערכת הבחירות "להחזיר עטרה ליושנה". בצידו השני של הכרטיס – הכותרת "קמיע לרפואה לשמירה והצלחה", ומתחתיה שורות אחדות של כיתוב באותיות עבריות. חלק מן הכיתוב ניתן להבנה, ובכלל זה המילים "ברכה והצלחה וחיים" ושמו של המקובל יצחק כדורי. יתר הכיתוב, הנראה כצירופי אותיות וכלשון סתרים, כולל גם שני איורים זעירים בלתי מזוהים. טענת המבקשות היא כי על-פי המבחנים שנקבעו בתר"מ 94/98, גם בחלוקתם של קמיעות מן הסוג האמור יש משום הענקת מתנות. בכך שהקמיע מורכב רק ממלל המודפס על קרטון אין כדי לעשותו אמצעי שיכנוע מילולי במובן המקובל והמותר בתעמולת בחירות, באשר השימוש במלה קמיע עלול "לשבש את דעתם של הבוחרים", במשמעות אליה התייחסתי בהחלטתי בפרשת בקבוקי "שמן סגולה". בהקשר הזה אין כל משמעות לשאלה, אם לקמיעות יש ערך כלכלי אובייקטיבי, באשר אצל המקבל עלול הקמיע להתפרש כאמצעי

מועיל לשמירת ביטחונו, שלומו ובריאותו, ומשום כך עשוי הוא לשמשו לתכלית אחרת זולת קליטתו של מסר תעמולתי שמטרתו להצביע בעד רשימת מועמדים מסוימת. בא-כוח המשיבים טען, לעומת זאת, כי התכנים של מלל כתוב חורגים מסמכותו של יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית, ולכן אין בידי היושב-ראש להידרש לשאלה, אם הענקת קמיע, שמן הצד הפיזי אינו יותר מאשר מלל כתוב, עלולה לשבש את דעתם של הבוחרים. ביטוי מילולי המודפס על גבי פיסת קרטון אינו יכול להיחשב כ"מתנה" כמשמעה בחוק. יתר-על-כן: פסילתו של חומר תעמולה בשל תוכנו מהווה צנזורה על תכני התעמולה, וליושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית אין כל סמכות לקיים צנזורה כזאת. כן נטען, כי האיסור לחלק קמיעות יכול להתבסס רק על הוראת סעיף 122(6) לחוק הבחירות לכנסת ולראש הממשלה [נוסח משולב], התשכ"ט–1969, אלא שהוראות החוק האמור אינן חלות על בחירות לרשויות המקומיות.

בהחלטתי בתר"מ 94/98 קבעתי, כי "את המושג 'מתנה' שבסעיף 8 לחוק הבחירות (דרכי תעמולה) יש לפרש על-פי תכליתו המיוחדת של חוק זה". להלן הוסבר כי:

"מטרתה של תעמולת בחירות היא לשכנע את ציבור הבוחרים לתמוך בבחירתו של מתמודד פלוני ולהעדיפו על פני יתר המתמודדים. אמצעי השיכנוע היחידי בו ניתן ומותר להשתמש בתעמולת בחירות הוא המלה: המלה המדוברת והמלה הכתובה. בעזרת המלים רשאי המתמודד לדבר אל שכלו והגיונו של הבוחר בדברים נכוחים ובנימוקים משכנעים. כן רשאי הוא

לנסות לכבוש את לבו בסיסמאות ובתעלולים פירסומאיים. --- אך החוק אוסר לחלוטין את השימוש באמצעי תעמולה אחרים. סעיף 8 לחוק אוסר ללוות תעמולת בחירות בהענקת מתנות וטובות הנאה אחרות, --- השימוש באמצעים כאלה, העלולים לשבש את דעתם של הבוחרים, הוא פסול. האיסור על השימוש בהם, כתעמולת בחירות או במסגרת התעמולה, הוא מוחלט; ---".

אילו נכון היה שהקמיע אינו אלא מלל מודפס על נייר, כי אז לא הייתי רואה בו נושא המצדיק את התערבותי. כפי שאמר בא-כוח המשיבים בצדק, חוק הבחירות (דרכי תעמולה) אינו מקנה ליושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית סמכות להתערב בתכניה של תעמולת הבחירות. ואולם, אני סבור כי קמיע, גם אם מבחינת הצורה מורכב ממלל מודפס על גבי נייר, איננו בגדר תעמולת בחירות בכתב. קמיע, במשמעותו הידועה והמוכרת, הוא "חפץ הנתלה על הצוואר, הנישא על הגוף או המוחזק בקירבת האדם, משום שמייחסים לו סגולה של מזל, רפואה או כוח שמירה מפני מזיקים" (ע"ע "קמיע" באנציקלופדיה העברית, כרך כ"ט עמ' 818). משמעותו המילונית של "קמיע" היא: "פתק של קלף או נייר שכתובה עליו כתובת סתרים, או כל חפץ אחר שלפי אמונת העם יש בו סגולות רפואיות או כוח שמירה מפני מזיקים, ולפיכך קושרים אותו אל הגוף" (ע"ע "קמיע" במילון החדש של אבן שושן). ואכן, לקמיע יש צורות מוכרות אחדות. כתב על גבי קלף או נייר הוא אחת מהן. השימוש בקמיעות, אף שהיווה תופעה נפוצה בכל הדורות, עורר לא פעם מחלוקת והיו מי שראו בקמיעות מסוימים משום "דרכי האמורי" (ע"ע "דרכי האמורי" באנציקלופדיה התלמודית, כרך שביעי עמ' תש"ו,

בעיקר בעמי תשי"ט ואילך; וכן א' א' אורבך חז"ל – אמונות ודעות (ירושלים, תשל"ו) עמ' 110 – 113). אמת נכון הדבר, שלגבי חלק מהקמיעות, ובייחוד אלה המיועדים להגן על האדם מפני מחלות, נתגבשה ההכרה כי מצד ההלכה היהודית אין בהם פסול. עם זאת ברי, שבעיני המאמינים כוחם של קמיעות, בין שהמדובר בכתב על גבי קלף או נייר ובין שהמדובר בחפץ אחר, טמון בסגולתם להגן על האדם הנושא אותם על גופו ולשמור עליו מפני מחלות וסכנות אחרות. מטרת הענקתו של קמיע היא, מטבע הדברים, להנות את מקבלו מן הסגולה הטמונה בקמיע. כיתוב לשון הסתרים שעליו אינו אומר לקורא דבר. מקבל הקמיע אינו מסוגל ואינו אמור להבין את תוכן המלל שמכיל הקמיע. ממילא אין למלל הזה כל משמעות בהקשר של תעמולת בחירות. תעמולה בכתב מיועדת להעביר לבוחר מסר מילולי שידבר אל הגיונו או יכבוש את ליבו. משקרא את הכתוב, שוב אין עוד לנייר המודפס כל ערך. לא כן הקמיע: מקבלו אינו אמור להשליכו לאחר קריאת הכתוב בו, אלא להחזיקו ברשותו ולהפיק ממנו את התועלת הטמונה בסגולה הכרוכה בו גם לאחר הבחירות. משום כך יש לראות בו חפץ, שניתן להעניקו במתנה. הענקת חפץ כזה במתנה במסגרת תעמולת הבחירות מפירה את האיסור הקבוע בסעיף 8. אכן, לקמיע נשוא הדיון אין ערך כלכלי אובייקטיבי, אך כפי שכבר הסברתי בהחלטתי בתר"מ 94/98, "האיסור להעניק מתנה חל, לא רק על הענקתם של חפצים בעלי ערך כלכלי אובייקטיבי, אלא גם על הענקתם של חפצים שאין להם ערך כזה". מן הבחינה האמורה, אין בין הקמיע לבין בקבוק שמן הסגולה ולא כלום: זה כן זה אינם בעלי ערך כלכלי אובייקטיבי, ואף-על-פי-כן חל איסור מוחלט על הענקתם, מפני

שהענקתם חורגת ממה שניתן וראוי להכרה כתעמולת בחירות לגיטימית.

כפי שציין בא-כוח המשיבים, סעיף 122(6) לחוק הבחירות לכנסת ולראש הממשלה, אינו חל על הבחירות לרשויות המקומיות. סעיף 122(6) הנ"ל מגדיר כעבירה שעונשה מאסר חמש שנים מעשה של שידול להצביע או להימנע מלהצביע בבחירות "בדרך של השבעה, קללה, נידוי, חרם, נדר, התרת נדר או הבטחה להעניק ברכה". מבחינת הסיווג משתייך איסור זה לשורה של איסורים שמטרתם למנוע השפעה על תוצאות הבחירות באמצעים פסולים שונים. היכולת להשפיע על הבחור בכוחות מאגיים הוכרה כאן כאמצעי פסול כזה. גם בקמיעות טמון, על-פי גישת המאמינים, כוח מאגי. בכך הודה גם בא-כוחה של סיעת ש"ס בירושלים במסגרת הדיון בתר"מ 94/98. בבקשו להבחין בין בקבוקי השמן לבין קמיעות ציין בא כוחה של ש"ס, כי "קמיע להבדיל משמן מתקשר לנושא קללות וברכות, הואיל וחרותים עליו מימרות קבליסטיות, אשר אינן נהירות להדיוט, שאינו מצוי ברזי הקבלה. אולם בקבוק שמן הינו סיפור אחר לחלוטין. הוא אינו מתקשר לא לפסוקים קבליסטיים ולא לעולם רוחני על-טבעי כביכול". הנה כי כן, גם לפי גישתו של הפרקליט המלומד בהליך ההוא, חלוקת קמיעות אינה יכולה להיחשב כתעמולת בחירות מותרת. האיסור לחלק קמיעות אינו נובע מסעיף 122(6), שאינו עוסק בהענקות אלא באמצעים פסולים אחרים, אלא מהוראת סעיף 8 לחוק הבחירות (דרכי תעמולה). אך האמור בסעיף 122(6) יכול לתמוך ברציונל שביסוד הקביעה,

שקמיע, שמן הבחינה הפיזית אינו כולל יותר מאשר מלל על פיסת נייר, מהווה מתנה אסורה.

מטעמים אלה ראיתי לקבל את הבקשה גם לעניין חלוקתם של קמיעות.

ניתנה היום, י"ט בחשוון תשנ"ט (8.11.98).

אליהו מצא

שופט בית המשפט העליון

יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית

לכנסת ה-15 ולראש הממשלה

ת"מ 107/98 לפני יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית
לכנסת ה-15 ולראש הממשלה
השופט אליהו מצא

- המבקשים:**
1. רשימת "הנ – לנהריה מאוחדת"
 2. רובי רוט
- שניהם עיי ב"כ עו"ד שמואל
סעדיה

נגד

- המשיבים:**
1. גיקי סבג
 2. עיי ב"כ עו"ד שמואל שנפלד
דפוס אומן

החלטה

רק טענה אחת בבקשה נראית לי מבוססת במידה מספקת לנקיטת עמדה מצידו. הטענה היא שראש העיריה הפיץ בקרב תלמידי גני הילדים תיקי אוכל כשי לילדים. המדובר בשק פלסטיק מעוצב הנושא את הכיתוב: "ג'קי סבג ראש העיר שלי. ב- 10.11.98 מצביעים חי – נהריה אחת למועצת העיר – ג'קי סבג לראשות העיר".

ראש העיריה לא הגיש תצהיר לסתור, למרות שהבקשה הופנתה נגדו. אך מתצהיר שהגיש ראש מטה רשימתו של ראש העיריה נובע כי המשיב, ראש העיריה, איננו חולק על כך שתיקי אוכל כאלה אכן חולקו בקרב תלמידי גני הילדים. ביחס לכך נטען, ראשית, כי בהענקת התיקים הללו אין פסול מפני שהשווי הכספי שלהם איננו גדול (רק כ-5 עד 6 ש"ח ליחידה); ושנית, כי התיקים שחולקו היו רק עודפים מתיקים שהוזמנו עבור הפעילים של הרשימה, כדי שישמשו אותם לאריזת חומר תעמולתי. לא מצאתי כל ממש בהסברים הללו. סעיף 8 לחוק הבחירות (דרכי תעמולה), תשי"ט-1959, אוסר על הענקת מתנות וטובות הנאה אחרות, ללא כל קשר לשוויה הכספי של המתנה (ראו החלטתי בתר"מ 94/98). גם הטענה, שהתיקים היוו עודף בלתי נחוץ למטרה שלשמה הוזמנו, אין בה כדי להסביר מה ראה ראש העיריה לחלק תיקים אלה, שהכיתוב על גבם מהווה תעמולת בחירות מובהקת, זמן כל כך קצר לפני הבחירות. טענה נוספת שהועלתה בתצהיר היא, כי בהענקת שי לילדי גן אין פסול, מפני שלילדי הגן אין זכות בחירה. גם בטענה זו אין כל ממש: אכן

לילדי הגן אין זכות בחירה, אך לילדי הגן יש הורים ובני משפחה אחרים, ולא לה בוודאי יש זכות בחירה. הענקת תיקים במתנה לילדיהם הקטינים עלולה לשבש את דעתם ביחס לעמדה שינקטו בבחירות, בדיוק כמו הענקה שהיו מקבלים הם עצמם.

בבקשה נטען כי בכוונת ראש העיריה להמשיך ולחלק במסגרת מסע הבחירות שלו מתנות כדוגמת התיקים האמורים. כיון שההצהרה על כך לא הוכחשה בתצהיר התשובה, מוצא בזה צו מניעה האוסר על ראש העיריה מתן מתנות מכל סוג שהוא במסגרת תעמולת הבחירות שלו.

בתצהיר התשובה הועלו טענות נגד ניקיון כפיו של המבקש. אחת הטענות הללו ראויה לתשומת לב: עולה ממנה כי גורמים מסוימים, התומכים במועמדותו של המבקש בבחירות, אירגנו טיולים מוזלים באוטובוסים לימים מספר לאילת. המבקש הכחיש טענה זו וייחס את המעשה לגורמים שאין לו עליהם כל שליטה. דא עקא שהפירסום על הטיולים הללו, שעותק ממנו הוגש לי, נושא כיתוב לאמור: "בחסות רובי רוט ראש העיר הבא שלך". כיתוב זה אומר דרשני. החומר המצוי בפניי איננו מאפשר לקבוע מימצא בטוח לגבי אחריותו של המבקש להענקת הטיולים הללו. עם זאת ייאמר, כי אם טענת המשיב בנושא זה היא אכן מבוססת, כי אז יש לראות את העניין בחומרה רבה מאד. כשלעצמי, אני סבור שהנושא מתאים לחקירת משטרה. ייתכן שהפסול הדבק במעשה כזה איננו מתבטא רק בהפרת הוראתו של סעיף 8 לחוק הבחירות (דרכי תעמולה). העתק מהחלטה זו יועבר לראש אגף החקירות במטה הארצי, שיפעל

בעניין על-פי שיקול דעתו. על כל פנים, אם תוגש תלונה למשטרה נגד המבקש בנושא זה, נראה לי כי על המשטרה לחקור בה לגופה.

ניתנה היום, י"ד בחשוון תשנ"ט (3.11.98).

אליהו מצא

שופט בית המשפט העליון

יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית

לכנסת ה-15 ולראש הממשלה

החלטות בבקשות לצווי
מניעה המתייחסות
לקיום טקסים

תר"מ 22/98

לפני יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית

לכנסת ה-15 ולראש הממשלה

השופט אליהו מצא

המבקשים:

1. יקי גוב ארי

2. ברוך מיכאלי

3. רשימת "יש דרך אחרת"

שלושתם באמצעות מר ברוך מיכאלי

נגד

המשיב:

שלמה בוחבוט

ע"י ב"כ עו"ד אורי שילה

החלטה

לפניי בקשה למתן צו מניעה לפי סעיף 17ב לחוק הבחירות (דרכי תעמולה), תשי"ט-1959. הבקשה מופנית כלפי ראש עיריית מעלות-תרשיחא ועתירתה היא למנוע מראש העיריה לקיים טקס חגיגי לציון "40 שנה למעלות", שעל-פי פירסומי העיריה אמור להתקיים ביום 24.9.98.

לפניי חמש שנים באה לפני עמיתי הנכבד השופט תאודור אור, יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית לכנסת הארבע-עשרה, בקשה למתן צו מניעה שעניינה היה זהה ממש לעניינה של הבקשה שלפניי. הבקשה האמורה (תר"מ 18/93) כוונה כנגד עריכתו המתוכננת של טקס לציון חגיגות 35 שנה למעלות. לאחר דיון מפורט בטענות הצדדים בבקשה דחתם, הגיע השופט אור לכלל מסקנה, כי בהימלא תנאים מסוימים אין עילה למנוע את קיום הטקס. התנאים שנקבעו בהחלטה התבססו על הצהרתו של המשיב, שהוא גם המשיב בבקשה שלפניי, לאמור:

"חלקו של המשיב בטקס מתבטא בדברי פתיחה וברכה בלבד. כפי שהובהר מטעמו, מדובר בדברי ברכה קצרים, ללא כל התייחסות לבחירות ולהישגיו של המשיב כראש הרשות המקומית. בא-כוח המשיב הצהיר בפניי על נכונותו של המשיב לכך שדברי הברכה שיישא בטקס יועלו על הכתב ויהיו בנוסח אשר יהיה מקובל על כלל חברי המועצה, לרבות המבקש. הוא אף הצהיר בפניי מפורשות, שדברי

המשיב בטקס לא יכללו דברים שיש עימם, על-פי תוכנם, תעמולת בחירות".

בהחלטת השופט אור נקבע, כי "בהסכמה ובהצהרה אלה יש להפיג את חששו של המבקש שמא ינוצל הטקס על ידי המשיב לצרכיו כמתמודד בבחירות שייערכו ב-2.11.93 לראשות המועצה, ואף ניתן לומר כי חשש כזה אינו קיים למעשה".

בפתח הדיון בבקשה שלפניי הצעתי לצדדים להגיע לכלל הסדר מוסכם שתוכנו יהיה זהה להסדר, שעל-פיו ראה השופט אור בשעתו להתיר את קיום הטקס. המבקשים קיבלו את הצעתי. גם המשיב, שלצורך גיבוש ההסדר יוצג בפניי על-ידי ממלא מקום ראש העירייה מר יעקב חזן ועל-ידי מנכ"ל העירייה מר דני צייזלר, הודיע כי הוא מוכן לקבל על עצמו אותה מחויבות שנטל בהליך הקודם.

אני מברך את הצדדים על הסכמתם. אכן נראה כי עריכת הדברים שיישא ראש העירייה בטקס המתוכנן בכתב מראש, והעברתם לעיונם של חברי המועצה וכן המבקשים, תוך נכונות לשעות להערות ולתקן את הטעון תיקון בעקבות ההערות, יש בו כדי לסלק חשש שהאירוע המתוכנן – שנועד לציין את מועד ייסודה של מעלות – ינוצל לצורכי תעמולת בחירות.

לפיכך אני נותן תוקף של החלטה להסדר המוסכם בין הצדדים. משמעות הדבר היא, כי ניתן לקיים את הטקס במועדו בתנאים שנקבעו בהסדר.

אוכל להצטרף לתקוותו של ממלא מקום ראש העיריה, אותה הביע בדיון שלפניי, שהאירוע החגיגי לא ינוצל גם על-ידי מי מהמועמדים האחרים לתעמולת בחירות.

ניתנה היום, כ"ה באלול תשנ"ח (16.9.98).

אליהו מצא

שופט בית המשפט העליון

יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית

לכנסת ה-15 ולראש הממשלה

ת"מ 84/98 לפני יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית
לכנסת ה-15 ולראש הממשלה
השופט אליהו מצא

המבקשים:

1. שלמה עיאש
ע"י ב"כ עו"ד כרמית יודוביץ
2. מאיר דהאן

נגד

המשיב:

1. רפי סויסה, ראש מועצת
מזכרת-בתיה

החלטה

המשיב, ראש המועצה מר רפי סויסה, הצהיר בפניי כי בטקס המיועד לחנוכת שדרת מוטה גור, הקבוע למחורתיים, יסתפק בהשמעת דברים לזכרו של המנוח שעל-שמו תיקרא השדרה. כן הצהיר, שבטקס פתיחת המבנה החדש של חטיבת הביניים, הקבוע ליום 25.10.98, יסתפק בדברי ברכה קצרים לתלמידי החטיבה בהיכנסם למישכנם החדש.

המצהיר התחייב בפניי, כי באף אחד משני האירועים הללו לא ישמיע, לא במפורש ולא במשתמע, דברים העלולים להתפרש כדברי תעמולה לבחירות.

משרשמתי בפניי הצהרה זו נחה דעתי, כי אין עילה מספקת לאסור על קיום איזה מהאירועים הללו בצו. אפשר אמנם שהמשיב היה מיטיב לעשות אלמלא הועיד את האירועים הנזכרים למועדים כל כך סמוכים ליום הבחירות. ואולם, משנקבעו האירועים, לא ראיתי סיבה מספקת לאסור על ראש המועצה, המשיב, להשתתף בהם כפי שהציעו המבקשים.

בבקשה נטען, כי לקראת האירועים הללו הוקמו או גם צפויות מודעות ענק בחוצות מזכרת-בתייה. כן נטען, שכרזה גדולה שהוקמה לקראת חגיגות 115 שנה לייסוד

המושבה עדיין ניצבת במקומה, למרות שהחגיגות הללו
כבר התקיימו והסתיימו לפני חודש.

לא שמעתי מפי המשיב הסבר מניח את הדעת לצורך
בשלטי ענק, ולפיכך אני מורה לו להסיר את השלטים
האלה לא יאוחר ממחר, שעה 12:00 בצהריים. דין הוראה
זו כדין צו עשה שניתן לפי החוק.

ניתנה היום, כ"ט בתשרי תשנ"ט (19.10.98).

אליהו מצא

שופט בית המשפט העליון

יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית

לכנסת ה-15 ולראש הממשלה